Eduskunnan hallintovaliokunta

Poliisiammattikorkeakoulun kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 5/2026 vp)

Poliisiammattikorkeakoulu kiittää eduskunnan hallintovaliokuntaa lausuntopyynnöstä ja antaa alla olevan asiantuntijalausunnon keskeisimmistä lainsäädäntömuutokseen liittyvistä seikoista.

1 Sakkomenettelyn soveltamisalan laajentaminen

Sakkomenettelyn soveltamisalan laajentamista rikoksiin, joista säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta, voidaan pitää kannatettavana ja tarkoituksenmukaisena muutoksena.

2 Sakkomenettelyn soveltamisalan rajaukset rikoslain 20 ja 21 lukujen osalta

Hallituksen esityksessä mainitut soveltamisalan rajaukset ovat perusteltuja. Selvä ja riidaton pahoinpitely voisi rikosoikeudellisena tekona sinänsä soveltua sakkomenettelyssä käsiteltäväksi, mutta siihen liittyvien vahingonkorvausvaatimusten käsittely voisi olla haastavaa, jolloin ne eivät kuitenkaan päätyisi sakkomenettelyssä käsiteltäviksi. Lähisuhteessa tapahtuvat pahoinpitelyrikokset tulisi joka tapauksessa rajata soveltamisalan ulkopuolelle. Muihinkin RL 21 luvun rikoksiin liittyy sellaisia erityispiirteitä, joiden vuoksi niiden rajaaminen soveltamisalan ulkopuolelle on perusteltua. Samoin RL 20 luvun rikosten erityisluonteen vuoksi niiden rajaaminen soveltamisalan ulkopuolelle on perusteltua.

3 Menettämisseuraamuksen euromääräisen ylärajan korottaminen

Menettämisseuraamuksen ylärajan korottamista voidaan pitää perusteltuna. Menettämisseuraamuksista hyötyä pitäisi vaatia myös sakkomenettelyssä ja se pitäisi vahvistaa muun muassa siltä osin kuin asianomistaja ei ole vaatinut vahingonkorvausta.

Rikoslain 10 luvun 2 §:n 6 momentin mukaan hyötyä ei tuomita menetetyksi siltä osin kuin se on palautettu tai tuomittu taikka tuomitaan suoritettavaksi loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena. Jos korvaus- tai edunpalautusvaatimusta ei ole esitetty tai se on vielä ratkaisematta silloin, kun menettämisvaatimuksesta annetaan ratkaisu, menettämisseuraamus on tuomittava.

Poliisiammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan näin ei pääsääntöisesti toimita, joten vahingonkorvausten käsittelyn mahdollistaminen sakkomenettelyssä parantaisi tältäkin osin asianomistajan asemaa. Asiassa tulisi myös huomioida, ettei arvonlisäveroa voi jättää sakkomenettelyssä huomiotta, vaan se tulisi vaatia valtiolle hyötynä niissä tilanteissa, joissa asianomistajana on arvonlisäverovelvollinen taho.

4 Päihdetutkimuskulujen ja asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen käsittely sakkomenettelyssä

On erittäin tarkoituksenmukaista, jos sakkomenettelyssä käsitellään päihdetutkimuskustannukset silloin, kun kyse on yksinkertaisista ja selvistä liikennejuopumustapauksista. Näiden tapausten vieminen tuomioistuinkäsittelyyn pelkästään päihdetutkimuskustannusten vuoksi ei ole prosessiekonomisesti järkevää. Päihdetutkimuskustannusten peruste ja määrä ovat selkeitä, jolloin niiden ottaminen osaksi sakkomenettelyä on perusteltua.

Perusteltuna voidaan pitää myös sitä, että asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus voitaisiin käsitellä sakkomenettelyssä. Tällä hetkellä asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus jää yleensä aina käsittelemättä sakkomenettelyssä käsiteltävissä tapauksissa. Asianomistaja ei tästä syystä saa täytäntöönpanokelpoista ratkaisua ilman erillistä oikeudenkäyntiä. Täytäntöönpanoperusteen hankkimisesta aiheutuu asianomistajalle aina erilaisia kustannuksia, joista hän pääsäännön mukaan vastaa henkilökohtaisesti. Sanottuja kustannuksia voidaan luonnollisesti vaatia vastaajan korvattavaksi asianosais- tai oikeudenkäyntikuluvaatimuksina.

Usein asianomistajan kokema oikeudenloukkaus on kuitenkin esimerkiksi näpistyksen osalta euromääräisesti pienehkö. Silloin asianomistajan näkökulmasta ei ole lainkaan järkevää lähteä vaatimaan korvauksia erillisessä riita-asian oikeudenkäynnissä. Pelkästään tuomioistuimen perimä oikeudenkäyntimaksu voi olla suurempi kuin näpistyksen kohteena oleva omaisuuden arvo. Tällöin voidaan perustellusti kysyä, onko asianomistajalla tosiasiallinen oikeus lainkäyttöön (access to justice), vaikka hänellä on periaatteellinen mahdollisuus saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi (access to court). Tästä näkökulmasta asianomistajan mahdollisuus oikeuksiinsa pääsemiseksi paranee.

Perusteltuna sen sijaan ei Poliisiammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan voida pitää sitä, ettei yksityisoikeudellista vaatimusta voisi käsitellä sakkomenettelyssä, jos vaatimus kohdistuu yhteisvastuullisesti useampaan henkilöön. Tilanne yhteisvastuullisuudesta on esimerkiksi anastusrikoksissa varsin tyypillinen, joten yhteisvastuullisuuden asettaminen esimerkiksi varkausrikoksesta useammalle epäillylle määrättyyn sakkoon pitäisi olla mahdollista. Ehdotetun säännöksen uudelleen muotoilua tulisi pelkästään tarkoituksenmukaisuusperusteillakin harkita. Sakkomenettelyssä annettuun ratkaisuun tulisi tällöin merkitä tarkasti, keihin yhteisvastuullinen vaatimus kohdistuu. Menettely olisi samanlainen kuin toimitaan yhteisvastuullisesti määrättävän menettämisseuraamuksen osalta, mistä säädetään rikoslain 10 luvun 2 §:n 5 momentissa.

Esimerkiksi varkausrikosta koskevissa tapauksissa tulisi vähintään lain esitöissä tuoda esille, että arvonlisäverollinen asianomistaja voi saada sakkomenettelyssä itselleen korvauksena vain tuotteen kauppahinnan ilman arvonlisäveroa, kuten edellä menettämisseuraamusten yhteydessä on todettu. Näissä tilanteissa arvonlisäveron määrä tulisi tuomita hyötynä valtiolle. Jos useammalle henkilölle määrätään sakko saman varkausrikoksen perusteella heidän toimiessa yksituumaisesti anastuksen toteuttamisessa, myös arvonlisäveroa koskeva hyötyvaatimus on yhteisvastuullinen. Myös tästä syystä vahingonkorvausta koskevan suoritusvelvollisuuden tulisi olla yhteisvastuullinen.

Asianomistajan vahingonkorvausvaatimuksen käsitteleminen sakkomenettelyssä on lähtökohtaisesti selkeää silloin, kun vaatimus on yksilöitävissä luotettavan asiakirjaselvityksen perusteella. Korvausvaatimuksen enimmäismäärän määrittäminen 5.000 euroon on myös asianomistajan näkökulmasta perusteltu.

Hallituksen esityksen mukaan sakkomenettelyssä käsiteltävältä yksityisoikeudelliselta vaatimukselta edellytetään riidattomuutta. Hallituksen esityksessä (s. 94) on todettu tämän tarkoittavan sitä, että osapuolet hyväksyvät vaatimuksen sekä määrältään että perusteeltaan. Ehdotetussa muodossaan yksityisoikeudellisen vaatimuksen tuomitseminen estyy aina epäillyn kiistäessä sen, jolloin ehdotettua menettelyä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Yksityisoikeudellisen vaatimuksen peruste ja määrä voi suoritetun esitutkinnan perusteella olla objektiivisesti täysin selvä, mutta kiistämällä yksityisoikeudellisen vaatimuksen epäilty pystyy estämään sakkomenettelyn käytön. Tämä ei ole rikosprosessin sujuvoittamistavoitteen näkökulmasta perusteltua.

5 Poliisin toimivallan laajentuminen sakkoasioissa

Ehdotusta voidaan pitää perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena. Hallituksen esityksessä esiin tuodut näkökulmat epäillyn oikeusturvan varmistamisesta ovat huomioitavissa poliisien asianmukaisella koulutuksella ja hallinnon sisäisellä ohjeistuksella. Sakkomenettelyssä käsiteltävän tapauksen täytyy olla selvä ja yksinkertainen. Tästä syystä laajemman toimivallan alaan sisältyvät tulkinnanvaraiset tai epäselvät tapaukset eivät voi muutoinkaan tulla sakkomenettelyssä käsiteltäväksi. Myös muutoksenhakuoikeus varmistaa asianosaisten oikeusturvan toteutumista.

Marko Laitinen, rehtori

Janne Ylijärvi, lehtori

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 09.03.2026 klo 07:57. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Tiedoksi

Poliisihallitus

Poliisiammattikorkeakoulu
Vaajakatu 2, PL 123, 33721 Tampere
polamk@poliisi.fi
Puhelin 0295 480 121, Faksi 0295 411 860, polamk.fi